

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra Direktīvu 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole) un Padomes 1999. gada 26. aprīļa Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem”

(COM(2022) 156 final – 2022/0104 (COD))

un “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomei regulai par rūpniecisko iekārtu vidisko datu ziņošanu un Rūpniecisko emisiju portāla izveidi”

(COM(2022) 157 final – 2022/0105 (COD))

(2022/C 443/19)

Ziņotājs: **Stoyan TCHOUKANOV**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 2.5.2022. (COM(2022) 156 final) Eiropas Parlaments, 5.5.2022. (COM(2022) 157 final) Padome, 10.5.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. panta 1. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	30.6.2022.
Pieņemts plenārsesijā	14.7.2022.
Plenārsesija Nr.	571
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	183/3/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) stingri atbalsta kombinētu pieeju un politikas konsekvensi, lai aizsargātu ekosistēmas un cilvēku veselību no piesārņojuma negatīvās ietekmes, vienlaikus sniedzot papildu ieguvumus ES iedzīvotājiem un rūpniecībai. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu pārskatīt Rūpniecisko emisiju direktīvu (RED) ⁽¹⁾ un Regulu par Eiropas Piesārņojošo vielu un izmešu pārneses reģistru (E-PRTR).

1.2. EESK uzskata, ka turpmākajiem 10 gadiem būs izšķiroša nozīme ES zaļā kursa 2050. gadam izvirzīto mērķu īstenošanā attiecībā uz nulles piesārņojumu un no toksikantiem brīvu vidi, un pašreiz mums vairāk nekā jebkad agrāk ir vajadzīga elastība un skaidrība regulējuma procesā.

Saistībā ar RED

1.3. Pārskatītajā 15. panta 3. punktā kā jauns noklusējuma risinājums ir ierosināts, ka atļauju izdevējiem jānosaka “visstingrākās iespējamās emisiju robežvērtības, kuras ir saskanīgas ar zemākajām emisijām, ko iespējams sasniegt, iekārtā piemērojot LPTP” [labākos pieejamos tehniskos paņēmienus]. EESK uzskata, ka šis precizējums ir vērtējams atzinīgi un atbilst RED, lai novērstu piesārņojumu tā rašanās vietā. Atļauju izsniegšanā ir jāņem vērā precīza tehnoloģijas darbības joma un parametri, lai izmantotu attiecīgo LPTP salīdzinājumu.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2010/75/ES (2010. gada 24. novembris) par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole) (OV L 334, 17.12.2010., 17. lpp.).

1.4. EESK uzsver, ka jāprecizē šādi jautājumi: uz kāda pamata un pēc kādiem priekšizpētes kritērijiem operatoram būtu jāveic priekšizpēte? Vai tajā papildus Kopīgā pētniecības centra (JRC) atsaucis ziņojumam par LPTP atsaucis dokumentiem (BREF) tiks iekļauti arī citi tehniskie nodrošinātāji, NVO un attiecīgā sabiedrības daļa, lai apstiprinātu šo analīzi? Kāda ir atļaujas izsniedzējas iestādes loma?

1.5. EESK uzskata, ka noteikumu efektivitātes veicināšanai būtu jāveic šādi uzlabojumi: saikne ar kritērijiem LPTP noteikšanai (pašreizējais III pielikums), lai operatoriem būtu iespēja pamatot attiecīgo šķērsvidisko ietekmi, kas var kavēt ierosināto LPTP-SEL sasniegšanu. Priekšlikumā būtu jānosaka maksimālais atkāpes spēkā esamības termiņš, piemēram, [3]/[4] gadi, lai neradītu nepamatotas konkurences priekšrocības operatoriem, kas atkāpes izmanto atkārtoti/bieži. Iepriekšēja apspriešanās ar vismaz trim neatkarīgiem tehniskā paņēmiena nodrošinātājiem ļautu ņemt vērā dažādu nozares interešu viedokļus. Jānosaka skaidrāki nosacījumi, piemēram, pilnīgs ietekmes novērtējums attiecībā uz ierosinātajiem risinājumiem, lai nodrošinātu maksimālu atbilstību visstingrākajiem LPTP, tostarp atbilstību vides kvalitātes standartam (EQS) un šā novērtējuma saderību panākt nulles piesārņojuma mērķi.

1.6. EESK stingri iesaka cieši sekot zaļā kursa mērķiem, nosakot pamatrādītājus attiecībā uz dažādajiem vidiskajiem mērķiem.

1.7. EESK piekrīt Eiropas Revīzijas palātai, ka principam “piesārņotājs maksā” ir jāpiešķir skaidra nozīme. Papildus ekonomiskajām izmaksām naudas izteiksmē attiecībā pret sabiedrības ieguvumiem pārrēķināmas un pilnīguma labad būtu jāanalizē arī sabiedrības izmaksu attiecība pret sabiedrības un vides ieguvumu rādītājiem. Vidiskajiem ieguvumiem būtu jāietver ieguvumi veselības un klimata aizsardzības jomā; kaitējuma izmaksu metodē būtu jāizmanto tikai vairāk aizsargājošās metodes, piemēram, ESAO/ASV cenu līmeņiem pielāgotā Eiropas Vides aģentūras (EVA) statistiskās dzīves vērtības (*Value of Statistical Life*) metode.

1.8. EESK uzskata, ka problēma, kas jārisina, ir nevis revolucionāru tehnisko paņēmieni (inovāciju) apzināšana, bet gan to ieviešana rūpnieciskā mērogā. Galvenais šķērslis var būt saistīts ar nespēju internalizēt ārējās izmaksas. Līdzekļus, kas iegūti, piemērojot zaudējumu izmaksu līmeņus, varētu novirzīt “ES Atsārņošanas un rūpniecības pārveides fondā” vai citos pašreizējos fondos, piemēram, modernizācijas un inovācijas fondos. Tad operatoriem vajadzētu būt iespējai konkursa kārtībā pieteikties uz šo līdzekļu izmantošanu, lai stimulētu pārveidi, kas nepieciešama ES zaļā kursa īstenošanai. Pienācīga uzmanība jāpievērš tam, lai atkārtota pārveidošana un pārveide atbalstītu vietējo un ilgtspējīgu ekonomikas atjaunošanu, kas pilnībā atbilst sociāli pieņemamai “taisnīgai pārkārtošanās”. Atbalsts jāsniedz tādām nozarēm un pakalpojumiem, kas patiešām veicina ES zaļā kursa mērķu sasniegšanu. Īpaša uzmanība jāpievērš tam, ka jebkurš pārkārtošanas atbalstam izveidots fonds ir jāpārvalda ES līmenī, izvairoties no iespējamām valsts atbalsta shēmām un veicinot saskaņotu Eiropas mēroga shēmu, kas atbilst ES vienotā tirgus principam.

1.9. EESK uzskata, ka klimata aizsardzība ir svarīgs jautājums un ka regulējums paredz dažādu pieejamo instrumentu kombinētu pieeju. Piesārņojuma novēršanas pasākumiem nevajadzētu būt atkarīgiem no tā, vai klimata aizsardzībai ir ekonomisks pamatojums. EESK stingri atbalsta kombinētu pieeju un politikas konsekveni, kas nodrošina papildu ieguvumus. Direktīvas 9. panta 1. punkts ierobežo dalībvalstu iespējas noteikt turpmākus pasākumus operatoriem, uz kuriem attiecas ES ETS tirdzniecības sistēma, un tāpēc vēlams to svītrot. Svītrojot šo noteikumu, nozarei uzreiz netiks piemērotas siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju robežvērtības.

1.10. EESK uzskata, ka Eiropas drošības tīkla atjaunināšana nolūkā saskaņot to ar jaunākajiem LPTP standartiem, varētu ievērojami uzlabot LPTP ieviešanas efektivitāti un sabiedrības ieguvumus, īpaši attiecībā uz lielajām sadedzināšanas iekārtām.

1.11. EESK arī uzsver, ka ir jāuzlabo vienlīdzīgi konkurences apstākļi – atkritumu sadedzināšanas gadījumā jānodrošina atbilstība emisiju robežvērtībām faktiskajā darbības laikā (EOT), bet lielo sadedzināšanas iekārtu operatori var neņemt vērā emisijas, kas rodas to palaišanas un apturēšanas laikā. EESK uzskata, ka iekārtas iespējama ekspluatācija bojātas piesārņojuma attīrīšanas iekārtas gadījumā nav pieņemama.

1.12. Lai nodrošinātu direktīvas samērīgu un izmaksu ziņā efektīvu īstenošanu, EESK stingri iesaka pielāgot direktīvas darbības jomu lopkopības vienības blīvuma bāzei uz hektāru ekstensīvas lopkopības gadījumā. Pienācīgi jāņem vērā lopkopība brīvās turēšanas apstākļos.

1.13. Ir ierosinātas dažas iespējas, kā uzlabot atbilstības novērtējumu. Tomēr sīkāka informācija tiks izklāstīta īstenošanas aktā, kas tiks pieņemts tikai divus gadus pēc jaunās direktīvas stāšanās spēkā. EESK uzskata, ka tas ir krietni par vēlu, un jau pašreiz būtu jāparedz noteikumi, kas nosaka, ka monitoringa ierīču minimālais kalibrēšanas biežums un prasības attiecībā uz mērījumu nenoteiktības līmeņiem nedrīkst pārsniegt tos līmeņus, kas ir pielāgoti mūsdienu mērīšanas iekārtu līmeņiem.

1.14. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi veicināt ne tikai pakāpeniskus uzlabojumus iekārtu līmenī, bet arī straujāku un dziļāku ražošanas metožu maiņu. Kā prioritārās jomas ir ierosinātas šādas darbības: enerģijas ražošana/saglabāšana, ūdens kvalitāte un apgādes pakalpojumi, augu/dzīvnieku olbaltumvielu ražošana un citu pārtikas produktu un dzērienu pārveidošana, resursu pārvaldība, bīstamu ķīmisko vielu aizstāšana, augsnes sanācija/auglības uzlabošana.

Attiecībā uz Rūpniecisko emisiju portālu (E-PRTR)

1.15. Priekšlikumā nav izmantota iespēja efektīvāk izmantot informāciju par sniegumu, kas jau ir sagatavota ikgadējā atbilstības ziņojumā (RED 14. panta 1. punkts), lai to izmantotu salīdzinošās novērtēšanas un atbilstības nolūkos. Saskaņota ziņošanas pienākuma ievades veidlapa ar obligātu gada atbilstības ziņojuma saturu, kas ļautu automātiski iegūt šo informāciju EVA portālā, ievērojami uzlabotu dažādu galalietotāju grupu piekļuvi pamatinformācijai par sniegumu ES līmenī.

1.16. EESK uzsvēra, ka tiks panākta labāka piekļuve informācijai par sniegumu saistībā ar sadaļām par vidiskās pārvaldības sistēmu (EMS). Par daudziem no šiem elementiem (piemēram, resursu izmantošana un ūdens atkārtota izmantošana, atkritumu rašanās novēršana, bīstamo vielu aizstāšana un izmantošana) jau ir ierosināts ziņot saskaņā ar E-PRTR, tāpēc ar RED saistītās ziņošanas racionalizēšana, lai integrētu informāciju portālā, samazinātu administratīvo slogu un nodrošinātu pievienoto vērtību minētās informācijas lietderībai.

1.17. Ziņošanas robežvērtību saglabāšana palielinās kompetento iestāžu administratīvo slogu, jo būs vajadzīgi turpmāki novērtēšanas pasākumi, lai pārbaudītu, vai piesārņojošo vielu robežvērtības ir pārsniegtas. Ja ir monitoringa dati, tie būtu jāizmanto un attiecīgi jāpaziņo, citādi tiktu zaudēta interesanta informācija par virzītājspēkiem, kas izraisīja emisijas, kuras ir zemākas par ziņošanas robežvērtībām. Tāpēc EESK nepiekrīt ziņošanas robežvērtībām.

1.18. To piesārņojošo vielu saraksts, par kurām jāziņo, nav mainījies kopš 2004. gada. EESK nav pārliecināta, ka apzināto piesārņotāju, kas rada bažas, uzskaitīšanas atlikšana ir piemērots risinājums. Uz visiem 14. pantā minētajām piesārņotājiem jau attiecas ziņošanas pienākums. EESK nesaskata pievienoto vērtību atsaucēi tikai uz jau atļautajām XIV pielikumā minētajām vielām, kas rada ļoti lielas bažas, kamēr RED noteikumi attiecas uz "bīstamām vielām". Tāpēc EESK uzskata, ka PRTR II pielikumā kā obligāta ziņošana par ES atkritumu kodiem būtu tieši jānorāda plašāks to vielu saraksts, kurām piemīt bažas izraisīšanas īpašības.

1.19. EESK uzskata, ka EVA portālam būtu jādod iespēja salīdzināt atļauju ierobežojumus līdzīgām iekārtām attiecībā uz to vides aizsardzību un piesārņojuma novēršanu, vēlams, pasaules līmenī. EESK iesaka integrēt informāciju, kas jau ir iegūta saskaņā ar RED/LPTP un EMS prasībām. Kijevas PRTR protokola 1. pantā ir minēti trīskāršie PRTR mērķi – uzlabot sabiedrības piekļuvi vidiskajai informācijai, kas veicinātu arī sabiedrības līdzdalību ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā, kā arī sekmētu vides piesārņojuma novēršanu un samazināšanu. Pēdējie divi mērķi nav pietiekami sasniegti.

1.20. Visbeidzot, EESK uzskata, ka vidiskā snieguma salīdzinošās novērtēšanas un atbilstības veicināšana ES līmenī, IT uzturēšanas un palīdzības dienestu izveide, kā arī abpusēji centieni šajā jomā (budžets un instrumenti) apmierinātu daudz plašākas un daudzveidīgākas galalietotāju grupas intereses, kā arī stimulētu nozari turpināt labas prakses apmaiņu piesārņojuma novēršanas jomā.

2. Pamatinformācija

2.1. Rūpniecisko emisiju direktīva (RED) 2010/75/ES ir vissvarīgākais ES instruments, kura mērķis ir integrētā veidā novērst piesārņojumu tā rašanās vietā, lai panāktu augsta līmeņa vispārēju vides aizsardzību liela mēroga rūpnieciskām darbībām. Tāpēc tai ir potenciāls piešķirt konkrētu nozīmi pašpasludinātajiem nulles piesārņojuma mērķiem, un tā arī veicinās labāku veselību. Tās pārskatīšana ir pārbaudījums ES lēmumu pieņēmējiem, lai pierādītu, ka viņi nopietni vēlas īstenot ES zaļā kursa mērķus, izmantojot konkrētus noteikumus.

2.2. Novērtējums tika uzsākts saskaņā ar ES zaļo kursu. Ir atšķirīgi viedokļi starp atsevišķu rūpniecības uzņēmumu tirdzniecības apvienību pārstāvjiem un citiem pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, kā arī attiecīgās nozares ieinteresēto personu grupās.

2.3. Pārskatītais RED priekšlikums ir pārskatīts kopā ar Regulas (EK) Nr. 166/2006 ⁽²⁾, ar ko izveido Eiropas Piesārņojošo vielu un izmešu pārneses reģistru (E-PRTR); ar šo regulu īsteno ANO/EEK 2006. gada Kijivas PRTR protokolu ⁽³⁾.

2.4. *Vispārējs pārskats par pārskatīto RED priekšlikumu:* Eiropas Komisijas (EK) deklarētais mērķis ir "pārveidot tiesību aktus uz nākotni vērstā regulējumā, kas piemērots, lai atbalstītu rūpniecības pārveidi, kas nepieciešama zaļās pārkārtošanās īstenošanai", un tā pamatā ir šādi galvenie pamatelementi: 1: uzlabota efektivitāte; 2: inovācijas; 3: resursi un ķīmiskās vielas; 4: dekarbonizācija. Šo pamatelementu īstenošana ir tieši atkarīga no RED darbības jomas plānojuma, kas izklāstīts I pielikumā un ko varētu uzskatīt par piekto pamatelementu.

2.5. *Pārskatītā E-PRTR priekšlikuma vispārējs pārskats.* Pārskatītā priekšlikuma regulai par ziņošanu par vides datiem no rūpnieciskām iekārtām un rūpniecisko emisiju portāla izveidi mērķis ir uzlabot ziņošanas plūsmu integrāciju, izmantojot centralizētu tiešsaistes datubāzi (EVA rūpniecisko emisiju portālu) ⁽⁴⁾, ziņošanu par resursu izmantošanu un informācijas iekļaušanu kontekstā. Mērķis ir aptvert vismaz 90 % no informācijas par emisijām. Piesārņojošo vielu saraksts un emisiju ziņošanas robežvērtības ir saglabātas nemainīgas.

3. Vispārīgas piezīmes (RED)

3.1. Pilsoniskā sabiedrība galvenokārt cer ⁽⁵⁾ panākt klimata aizsardzību, izmantojot "kombinētu pieeju" (vadība un kontrole un ETS), pārskatot tās darbības jomu, ieviešot snieguma rādītājus pārveides vadībai, ierobežojot elastību un nosakot stingrākas prasības attiecībā uz atļaujām, kā arī uz nākotni vērstu LPTP noteikšanas procesu, kurā sabiedrības intereses ir pirmajā vietā.

3.2. No nozares viedokļa raugoties, pozīcijas ir daudzveidīgākas.

3.2.1. Tomēr iepriekš 2.4. punktā minētajam 5. transversālajam mērķim trūkst galvenā komponenta, proti, papildus energoefektivitātei ir nepieciešami papildu atjaunīgie energoresursi.

3.2.2. Ir nepieciešama salīdzinošā analīze, lai izvairītos no vairākiem (2 līdz 4) nesaskaņotiem tiesību aktiem par vienām un tām pašām emisijām, kas var radīt neskaidrības. Piemēram, attiecībā uz energoiesējiem ETS šķiet motivējošāka nekā citi vienlaicīgi pieņemti nolēmumi.

3.2.3. Atļauju izsniegšanas process būtu jāracionalizē, jāintensificē un jāvienkāršo. Lai procedūru padarītu ātru un efektīvu, ir jāattīsta iestāžu kapacitāte un jāuzlabo procesu sagatavošana. Sagaidāms, ka priekšlikums par atļauju kopsavilkumu varētu palīdzēt kļīdēt šīs bažas.

3.2.4. Lai ātrāk sasniegtu piesārņojuma novēršanas/samazināšanas rezultātus, ir nepieciešams precīzāks līdzsvars starp sankcijām (negatīvu motivāciju) un stimulēšanu, dodot priekšroku stimulēšanai.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 166/2006 (2006. gada 18. janvāris) par Eiropas Piesārņojošo vielu un izmešu pārneses reģistra ieviešanu un Padomes Direktīvu 91/689/EEK un 96/61/EEK grozīšanu (OV L 33, 4.2.2006., 1. lpp.).

⁽³⁾ <https://unece.org/environment-policy/public-participation/prtrs-protocol-text>

⁽⁴⁾ <https://industry.eea.europa.eu/>

⁽⁵⁾ <https://eeb.org/library/ngo-preliminary-assessment-of-the-european-commissions-proposal-for-revised-ied-and-e-prtr>

3.3. Darbaņēmēju pārstāvības apvienības atzinīgi vērtē priekšlikumu; darbaņēmēji ir apņēmušies īstenot nozares zaļo pārveidi un atgādina, ka tā nav tehnoloģiska, bet drīzāk sociāla problēma. Pienācīga uzmanība jāpievērš tam, lai sabiedrība kopumā un darbaņēmēji gūtu labumu no plašākiem piesārņojuma novēršanas centieniem, kas vajadzīgi ES zaļā kursa īstenošanai, un lai tie pilnībā atbilstu taisnīgai pārkārtošanai. Strādnieku apvienības uzskata, ka stingrāki Eiropas vides un cilvēku veselības aizsardzības noteikumi atbalsta darbaspēku un labas kvalitātes darbavietu rašanos tur, kur pati nozare kļūst ilgtspējīga; kā labu piemēru var minēt pāreju uz zaļo tēraudu Zviedrijā. Stingrāki piesārņojuma standarti var palīdzēt piesaistīt investīcijas, lai ES rūpniecības infrastruktūra būtu piemērota nulles piesārņojuma mērķim. Darbinieku apvienība atbalsta centienus paātrināt rūpnieciskās darbības ražoto un izmantoto bīstamo vielu aizstāšanu un līdz ar to atbalsta labāku pārredzamību un lietotājdraudzīgu piekļuvi informācijai par ķīmisko vielu pārvaldības sistēmām.

4. Īpašas piezīmes (RED pārskatīšana)

4.1. 1. pamatelements. Stingrāka LPTP izmantošana atļauju izsniegšanā

4.1.1. Priekšlikumā kā galvenais trūkums ir atzīts tas, ka lielākā daļa atļaujas nosacījumu ir saskaņoti ar zemākajiem piesārņojuma līmeņiem, kas atļauti saskaņā ar attiecīgajiem LPTP-SEL (saistītie emisiju līmeņi) (15. panta 3. punkts). Pārskatītajā 15. panta 3. punktā kā jauns noklusējuma risinājums ir ierosināts, ka atļauju izdevējiem jānosaka "visstingrākās iespējamās emisiju robežvērtības, kas atbilst viszemākajām sasniedzamajām emisijām, iekārtā piemērojot LPTP [labākie pieejamie tehniskie paņēmieni]". EESK uzskata, ka šis precizējums ir vērtējams atzinīgi un atbilst RED, lai novērstu piesārņojumu tā rašanās vietā. Atļauju izsniegšanā ir jāņem vērā precīza tehnoloģijas darbības joma un parametri, lai izmantotu attiecīgo LPTP salīdzinājumu.

4.1.2. Atsauce uz "stingru", bet tehniski iespējamu darbības jomu pēdējā punktā padarītu to iekšēji konsekventu un saskaņotāku ar ES zaļo kursu.

4.1.3. Priekšlikumā operatoram ir atļauts analizēt iespēju "sasniegt ar LPTP saistīto emisiju līmeņu diapazona stingrāko augšējo robežu" un demonstrēt labāko sniegumu, "ko iekārta var sasniegt, piemērojot LPTP secinājumos aprakstītos LPTP", tomēr attiecībā uz šo noteikumu ir vajadzīgi precizējumi (sk. ieteikumus).

Noteikums par atkāpēm (15. panta 4. punkts)

4.1.4. Atsauce aizliegt jebkādas atkāpes, ja tās "var apdraudēt" vides kvalitātes standartu (EQS) ievērošanu, juridiskā ziņā skaidrāk interpretē piesardzības un preventīvo pieeju, un tāpēc tā tiek atbalstīta, tāpat kā nepieciešamība noteikt papildu monitoringa prasības, lai noteiktu ietekmi uz saņēmējvidi.

Skaidrošanas metode, kā veikt izmaksu un ieguvumu novērtējumu

4.1.5. Izmaksu un ieguvumu novērtējuma (CBA) metode ir ierosināta jaunajā II pielikumā kā daļa no jaunajiem principiem, kas jāievēro, piešķirot atkāpes. Vidiskajiem ieguvumiem būtu jāietver ieguvumi veselības un klimata aizsardzības jomā, kaitējuma izmaksu metodē būtu jāizmanto tikai vairāk aizsargājošas metodes, piemēram, ESAO/ASV cenu līmenim pielāgotā metode EVA Statistiskās dzīves vērtība (VSL), pamatojoties uz EVA (ETC/ATNI ziņojums 04/2020)⁽⁶⁾.

4.1.6. Uzlabotā CBA metode būtu jāizmanto arī sankciju un kompensāciju līmeņu noteikšanai, kā arī, lai noteiktu, kas LPTP noteikšanas kontekstā būtu uzskatāms par "ekonomiski dzīvotspējīgu". Piemērojot šo metodi sistemātiskai ārējo izmaksu internalizācijai, tiktu radīti arī papildu resursi, kurus varētu pārdalīt, lai atbalstītu jaunu, revolucionāru tehnisko paņēmieni ieviešanu.

⁽⁶⁾ <https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-atni/products/etc-atni-reports/etc-atni-report-04-2020-costs-of-air-pollution-from-european-industrial-facilities-200820132017>

Saistībā ar ūdens novadīšanu

4.1.7. Ir pastiprinātas prasības panākt līdzvērtīgus aizsardzības līmeņus netiešas notekūdeņu novadīšanas gadījumā (15. panta 1. punkts). Vairums ieinteresēto personu, proti, pilsoniskā sabiedrība un ūdensapgādes nozare, pilnībā atbalsta jaunajā priekšlikumā veiktās izmaiņas, jo tās papildina nosacījumus par to, kādos apstākļos var notikt netieša novadīšana. Pozitīvi vērtējams tas, ka ir uzsvērtas piesārņojuma slodzes līdzvērtība un ka tas visos gadījumos neskar 18. pantu (EQS atbilstība). Varētu izmantot stingrāku redakciju, lai aizliegtu atšķaidīšanu, un būtu jānosaka “nulas pielāides” pieeja neattiecināmo piesārņojošo vielu sarakstam saskaņā ar pienākumu nepieļaut pasliktināšanos, ko piemēro ūdens aizsardzībai.

4.1.8. Šim noteikumam varētu būt lielāka pievienotā vērtība, ja jebkurā novadīšanas punktā tiktu noteikta sasniedzamā bioeliminējamības/bioloģiskas noārdāmības mērķa vērtība.

Elastīguma ierobežošana, atjauninot ES drošības tīklu

4.1.9. Ieviešot prasību, lai tikai ar brūnogli kurināmās lielās sadedzināšanas iekārtas nepārsniegtu LPTP-SEL stingro diapazonu, ļautu novērst ikgadējo izmaksu slogu vismaz 42,2 miljardu EUR apmērā sakarā ar veselībai nodarīto kaitējumu. Ņemot vērā, ka V pielikumā noteiktās obligātās minimālās prasības ir balstītas uz 2000.–2001. gada emisiju datiem, EESK uzskata: V pielikumā noteiktās emisiju robežvērtības, kā arī atbilstības režīma noteikumi būtu jāgroza, lai tos saskaņotu ar pārskatītajā 2017. gada LPTP atsauces dokumentā BREF3 par LCP akmeņogļu/brūnogļu sadedzināšanas iekārtās noteiktajiem stingrajiem ar LPTP saistītajiem energoefektivitātes līmeņiem un ar LPTP saistītajiem emisiju līmeņiem. Priekšlikumā trūkst pamatojuma tam, kāpēc nav pārskatīts novecojušais ES drošības tīkls.

Citi trūkumi, kas negatīvi ietekmē RED mērķu efektivitāti

4.1.10. Skaidrāki pasākumi (piemēram, ierobežota darbība) ar pienākumu, kas balstīts uz rezultātiem, būtu jāprecizē EQS 18. panta juridiskajā tekstā, lai nodrošinātu, ka kompetentajai iestādei būs pienākums veikt preventīvus pasākumus (piemēram, EQS atbilstības “drošības rezerve”), 21. panta 5. punktā būtu jāiekļauj skaidra saikne ar NAPCP, NEKP, kā arī PVO gaisa kvalitātes pamatnostādnes (?), un attiecīgi būtu jāgroza 3. panta 6. punkts.

Pastiprināta vienlīdzīgu konkurences apstākļu informācija par sniegumu un atbilstības veicināšana

4.1.11. Priekšlikumā nav izmantota iespēja efektīvāk izmantot informāciju par sniegumu, kas jau ir sagatavota gada atbilstības ziņojumā (RED 14. panta 1. punkts); saskaņota ziņošanas pienākuma ievades veidlapa, kas ļautu automātiski iegūt šo informāciju EVA portālā, ievērojami uzlabotu piekļuvi pamatinformācijai par sniegumu.

4.1.12. EESK uzskata, ka jau pašreiz būtu jānosaka atbilstības veicināšanas noteikumi, piemēram, monitoringa ierīču minimālais kalibrēšanas biežums, mērījumu nenoteiktības līmeņi, kurus nedrīkst pārsniegt un kuri ir saskaņoti ar jaunākajiem sasniegumiem.

Pastiprinātas Orhūsas tiesības

4.1.13. Ir veikti uzlabojumi dažos aspektos, kas saistīti ar sabiedrības līdzdalību un tiesu pieejamību, ko veicināja arī Orhūsas Atbilstības komitejas lieta (?). Jaunās garantijas, kas noteiktas saskaņā ar 25. pantu attiecas uz efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem un tiesu pieejamību, un tas ir apsvērtami. Tomēr EESK uzskata, ka 25. panta noteikums ir jāgroza, lai iekļautu jebkuru darbību/bezdarbību, ko veic saskaņā ar RED, nevis tikai to, kas attiecas uz 24. pantu. Turklāt būtu jāveic rūpīga sistematiska izpēte, vai un cik lielā mērā prasības par konfidenciālu darījumdarbības informāciju atbilst attiecīgajam Orhūsas regulējumam.

(?) <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/what-are-the-who-air-quality-guidelines>

(?) ACCC/C/2014/121 EU: <https://unece.org/acccc2014121-european-union>.

4.2. 2. pamatelements. "Atbalsts inovācijām"

4.2.1. EESK uzskata, ka priekšlikumā nav paredzēti skaidri instrumenti un stimuli jēgpilnas "inovācijas" veicināšanai. Pirmkārt, nav skaidrs, ko ar šo inovāciju paredzēts sasniegt, jo nav noteikti galvenie snieguma rādītāji (KPI) un uz rezultātiem orientēti mērķi. Ir paredzēti daži noteikumi, kas varētu veicināt "jaunu tehnisko paņēmieni" (ET) ieviešanu. Tomēr kritēriji, lai novērtētu, kas ir jauns tehniskais paņēmienis, ir balstīti tikai uz tehnoloģiju gatavības līmeņiem (TRL).

4.2.2. EESK uzsver, ka 2050. gada termiņš "pārveides" īstenošanai ir pretrunā ar ES mērķiem piesārņojuma un emisiju samazināšanas jomā, kā arī ar ierobežojumiem, ko nosaka planētas robežas. Atskaites punkti un galvenie darbības rādītāji pašreiz būtu jānosaka uz zinātnes atziņām balstītā procesā, un tajos būtu skaidri jāiekļauj NVO un citas attiecīgās ieinteresētās personas.

4.2.3. Pārveides plānu izstrādē un ES LPTP atsauces dokumenta informācijas apmaiņā oficiāli būtu jāiesaista citas ieinteresētās personas. Piemērotāks ir to ieinteresēto personu saraksts, kas minēts Industriālās pārveides un emisiju inovācijas centra (INCITE) noteikumā, tostarp EVA. Būtu jāveicina līdzsvarotāka dažādu interešu grupu līdzdalība un akadēmisko aprindu un citu veselības aizsardzības NVO iesaiste.

4.2.4. EESK uzskata, ka jāizstrādā KPI ar skaidri noteiktiem darbības mērķiem laika ziņā, un tos varētu iekļaut, piemēram, direktīvas III pielikumā, kas attiecas uz LPTP noteikšanas kritērijiem. Šādus KPI varētu izmantot, lai vadītu LPTP atsauces dokumenta pārskatīšanu, kā arī pārveides plāna procesu. Šiem pārskatiem būtu jānotiek labi izstrādātā un savlaicīgā procesā, paredzot starpposma mērķus, kurus var plānot jau iepriekš, lai nodrošinātu agrīnus signālus un pienācīgu plānošanas atbalstu.

4.2.5. EESK ierosina noteikt minimālos principus, nodrošinot, ka priekšroka tiek dota piesārņojuma novēršanai, nevis tā samazināšanai, un veikt atbilstības pārbaudi attiecībā uz to, vai noteiktās (jaunās) metodes ir saderīgas ar *acquis* un noteiktajiem "nulles piesārņojuma" mērķiem.

4.3. 3. pamatelements. Resursi un ķīmiskās vielas

4.3.1. Direktīvas 15. panta 3. punkta a) apakšpunktā noteiktā prasība, ka vidiskā snieguma robežvērtībām jābūt ar LPTP saistīto energoefektivitātes līmeņu (LPTP SEL) diapazona robežās, nav pietiekami saskanīga ar prasību operatoriem piemērot LPTP, un tai būtu jāatbilst LPTP SEEL diapazonu stingrajai robežvērtībai, kas attiecas uz "jaunu iekārtu" standartiem, ja attiecīgajā LPTP secinājumā tiek veikta diferenciacija. EESK atzinīgi vērtē to, ka LPTP, kas attiecas uz resursu izmantošanu, kļūst arvien nozīmīgāki; tie ne tikai labvēlīgi ietekmē vidi un cilvēku veselību, bet arī nodrošina saimnieciskās darbības veicējiem ekonomisku izdevīgumu.

4.3.2. Darba ņēmēju pārstāvju apvienības un NVO arī uzsver priekšrocības, ko sniedz bīstamo vielu aizstāšana un profilakse, kas galu galā samazina tādu arodslimību kā vēzis (kas ir biežākais cēlonis nāves gadījumiem darbā) gadījumu skaitu. EESK uzsvēra, ka labāku piekļuvi informācijai par sniegumu un tās interpretāciju varētu panākt, tieši integrējot to EVA portālā.

4.4. 4. pamatelements. Atbalsts dekarbonizācijai

4.4.1. Priekšlikumā nav pietiekami nodrošināta RED piemērotība klimata aizsardzībai. EESK uzskata, ka klimata aizsardzība ir svarīga. EESK stingri atbalsta kombinētu pieeju un politikas konsekvensi, kas nodrošina papildu ieguvumus.

4.4.2. Pilsoniskā sabiedrība ierosināja RED tekstā iekļaut šādus noteikumus: kā papildu LPTP kritēriji būtu jāiekļauj "klimatneitralitāte"; 9. panta 1. punkts būtu jāsvīturo; dekarbonizācijas pasākumi būtu jānosaka arī pārveides plānos, piemēram, no 2035. gada 1. janvāra – 100 g CO₂eq/kWh un vēlākais līdz 2040. gadam – 0 g CO₂eq/kWh. Pienākums veikt elektrifikāciju un kurināmā nomaīņu.

4.4.3. Nozares pārstāvji pauž atšķirīgu viedokli un tā vietā izvēlas individuālu pieeju, gaidot pastiprinātās ES ETS direktīvas iespējamo ietekmi. Viņi atbalsta EK priekšlikumu atlikt pārskatīšanu līdz 2028. gada vidum. Galvenais arguments ir tas, ka ES ETS sistēma ir elastīgāka, ļaujot operatoriem pašiem izlemt, kurus pasākumus ir rentabli īstenot.

4.5. Darbības jomas pārplānošana/paplašināšana (nozaru punkti)

Intensīvas lopkopības darbības (liellopu iekļaušana, pārskatītās mājputnu un cūku robežvērtības)

4.5.1. EK ierosināja dažas izmaiņas attiecībā uz rūpnieciska mēroga lopkopību, pamatojoties uz liellopu vienībām⁽⁹⁾. EK paredz, ka ar to saistītais ieguvums veselībai būs 5,5 miljardi EUR gadā, un aplēstās atbilstības nodrošināšanas izmaksas būs aptuveni 265 miljoni EUR.

4.5.2. Galvenās izmaiņas attiecas uz atļauju izsniegšanas režīmu, un jaunajā VIa nodaļā ir ierosināts "atvieglots" atļauju izsniegšanas režīms. EESK uzskata, ka nav skaidrs, kā tiks panākts piesārņojuma samazinājums, tikai paplašinot darbības jomu. Pasākumi, kas jāīsteno, izmantojot "darbības noteikumus" (70.i pants), vēl nav noteikti, un uz tiem attiektos EK deleģētais akts, kura atbilstības nodrošināšanas termiņš ir 2030. gads.

4.5.3. Pilsoniskās sabiedrības galvenās bažas ir saistītas ar iespēju dalībvalstīm izmantot reģistrācijas sistēmu, kas ir pretrunā ar prasībām, kuras atļaujas piešķiršanas procedūrās noteiktas katrā gadījumā atsevišķi (piemēram, saņēmējvides statuss, jo īpaši attiecībā uz nitrātiem un kūtsmēsļu izkliešanu). Tas nozīmētu atkāpšanos no pašlaik RED reglamentētās 6.6. iedaļas (cūkkopība un mājputnu audzēšana) darbībām. Trūkst tiešas saiknes ar nepieciešamību ievērot EQS un zemes uztveršanas spēju. Būtu jāiekļauj arī akvakultūras radītais piesārņojums. Visbeidzot, nodaļā (70.f pants) ir izmantota neskaidra redakcija attiecībā uz jautājumu nozīmīgumu.

4.5.4. Attiecīgo pārstāvošo organizāciju nostāja ir šāda: liellopu audzēšanas iekļaušana šķiet pāragra: ar kūtsmēsļu izkliedi saistītās emisijas vērtības nevar pareizi izmērīt, bet drīzāk tiek aplēstas pēc ievades barošanas veida; pat aplēses liecina, ka vidējā izkliede ir vairāk nekā +/- 100 %; tā ir vēl nestabilāka ganībās, kur emisijas ir izkliešanas; pat uzskaitījuma veidā nav pieejams analītisks JRC pētījums; operatoriem trūkst zināšanu un spēju vākt, sniegt un paziņot šāda veida datus.

4.5.5. Rūpniecisko emisiju direktīvas mērķis ir nodrošināt augstu vides aizsardzības līmeni liela mēroga iekārtām. Komisijas priekšlikums nozīmē, ka uz lauku saimniecībām, kurās liellopu skaits ir 150 vai vairāk (kā "robežvērtība"), attieksies Rūpniecisko emisiju direktīvas noteikumi neatkarīgi no izmantotās audzēšanas tehnoloģijas. Praksē tas nozīmē, ka direktīvas darbības jomā ietilpst daudzas ģimenes saimniecības un tāpēc uz tām attiecas tādi paši noteikumi kā citām lielām rūpnieciskām iekārtām (piemēram, cementa vai tērauda ražošanai). Lai nodrošinātu direktīvas samērīgu un izmaksu ziņā efektīvu īstenošanu, EESK visnotaļ iesaka paaugstināt robežvērtību lopkopības saimniecībām, pamatojoties uz jaunu atbilstošu ietekmes novērtējumu par audzēšanas tehnoloģijām.

4.5.6. EESK uzskata, ka jāprecizē darbības noteikumu saturs (70.i pants), proti, tie noteikumi, kas visefektīvāk ļautu sasniegt izvīrītos piesārņojuma novēršanas mērķus un vienlaikus būtu samērīgi operatoriem. Tiek nošķirts, vai dzīvniekus audzē tikai sezonāli iekštelpās vai nē, un kāda veida pasākumi būtu jāveic kūtsmēsļu apsaimniekošanā. EESK iesaka arī turpmāk stimulēt audzēšanas saimniecības, kas demonstrē paraugpraksi vides jomā, jo īpaši bioloģisko lauksaimniecību un citu lauksaimniecības praksi, kas ievēro dzīvnieku labturību un ir brīvas turēšanas saimniecības, vēlams vietēji pielāgotām, vietējām un retām šķirnēm. Jaunajam regulējumam būtu jāveicina ilgtspējīga prakse, nevis jāstimulē intensīvas lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanas metožu optimizācija, piemēram, vairāk izmantojot gaisa kontroles pasākumus cauruļvadu galā. EMAS 2018. gada dokuments, kas paredzēts lauksaimniecības nozares vidiskās pārvaldības paraugpraksi⁽¹⁰⁾, sniedz noderīgu iedvesmu izcilības kritērijiem, kas varētu kalpot par noderīgu pamatu minēto standartu noteikšanai.

⁽⁹⁾ Liellopu vienību koeficientu pamatā ir Komisijas Īstenošanas regulas (ES) Nr. 808/2014 II pielikums.

⁽¹⁰⁾ Komisijas Lēmums (ES) 2018/813 (2018. gada 14. maijs) par atsauces dokumentu, kas veltīts lauksaimniecības nozares vidiskās pārvaldības paraugpraksi, nozares vidiskā veikuma rādītājiem un izcilības kritērijiem, saskaņā ar Eiropas Parlamenam un Padomes Regulu (EK) Nr. 1221/2009 par organizāciju brīvprātīgu dalību Kopienas vides vadības un audita sistēmā (EMAS) (OV L 145, 8.6.2018., 1. lpp.), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32018D0813>.

4.5.7. Akvakultūra ir kompleksa ekosistēma, kas papildus emisijām nodrošina sinerģiskus ieguvumus videi: mikroklimatu, temperatūras kontroli, gaisa kvalitāti, ūdenssaimniecību, oglekļa uztveršanu, biodaudzveidību utt., tāpēc emisijas nevar vērtēt izolēti. Pat LPTP atsaucis dokumentu sarakstā nav detalizēta JRC pētījuma. Ņemot vērā lielo skaitu esošo tehnoloģiju, no kurām dažas ir klimatneitrālas, ir vajadzīga ļoti precīza LPTP versiju definīcija.

Derīgo izrakteņu ieguve

4.5.8. EK ierosina tās darbības jomā iekļaut dažus derīgo izrakteņu un metālu ieguves veidus. EESK atbalsta šādu iekļaušanu, jo tā var būtiski ietekmēt vidi, veicināt ekoloģiski pamatotu resursu iegūvi visefektīvākajā veidā un tādējādi uzlabot sabiedrības atbalstu. Paredzams, ka Eiropas Savienībā ievērojami palielināsies pieprasījums pēc kritiski svarīgiem izrakteņiem, kas nozīmē papildu spiedienu uz jaunām ieguves darbībām. Vairumā gadījumu šīs darbības jau tiek regulētas valstu līmenī, un ES pieejā atbalstītu vienlīdzīgus konkurences apstākļus.

Gigavatstundu akumulatoru ražošanas iekļaušana

4.5.9. EK priekšlikumā ierosināts RED darbības jomā iekļaut litija jonu bateriju ražošanu un bateriju elementu/iepakoju montāžu, kuru ražošanas jauda pārsniedz 3,5 GWh gadā. EESK atbalsta šādu iekļaušanu, ņemot vērā jaunākos secinājumus par to, cik lielu ietekmi šīs darbības var radīt, jo īpaši attiecībā uz ūdens patēriņu un bīstamo metālu izmantošanu. Ņemot vērā transporta un citu lietojumu elektrifikāciju, šī ir strauji augoša nozare. Tomēr nav skaidrs, kāpēc sākotnēji ierosinātais jaudas sliekšnis 2,5 GWh pēdējā brīdī tika samazināts.

Atkritumu apglabāšana poligonos

4.5.10. EK ierosina pastiprināt prasības, kas attiecas uz atkritumu poligoniem, tāpēc tā nav darbības jomas paplašināšana. Nodrošinot LPTP atkritumu poligoniem, tiktu uzlabota atkritumu poligonu ietekme uz vidi un klimatu, it īpaši attiecībā uz metāna emisiju novēršanu/uztveršanu. Atkritumu poligonu direktīva⁽¹⁾ tika pieņemta 1999. gadā, un pretēji direktīvā noteiktajam atkritumu poligoniem nav LPTP standartu. Ir arī skaidri norādīts, ka bioloģiskā attīrīšana ietver anaerobās attīrīšanas darbības (5.3. iedaļā). EESK pauž nepārprotamu atbalstu abiem mērķiem.

5. Vispārīgas piezīmes (E-PRTR pārskatīšana)

5.1. PRTR ir jāparedz vismaz 3 savstarpēji saistītiem mērķiem, kā norādīts Kijevas PRTR protokola 1. pantā (sk. 1.19. punktu).

5.2. EESK uzskata, ka mūsdienīgi un ērti lietojami integrēti datu portāli ir ļoti svarīgi, lai nodrošinātu piesārņojuma novēršanas progresa izsekojamību un sabiedrības pārskatatbildību. Lai gan EESK atzinīgi vērtē dažus no jaunajiem noteikumiem, piemēram, sistemātisku ziņošanu par izejvielām (patēriņš, materiāli, ietekme uz piegādes ķēdi), informācijas iekļaušanu kontekstā, ziņošanu par izkliedētajām emisijām, maksimālu lietošanas ērtumu un dažādu ziņošanas plūsmu integrēšanu, ir nopietnas bažas par konkrētākām prasībām, piemēram, par to, kā nodrošināt salīdzinošo novērtēšanu un atbilstības veicināšanu.

6. Īpašas piezīmes (E-PRTR pārskatīšana)

6.1. EESK nav pārliecināta, ka apzināto piesārņotāju, kas rada bažas, uzskaitīšanas atlikšana ir piemērots risinājums.

6.2. EESK uzskata, ka iedzīvotājiem ir likumīgas intereses saņemt noderīgu informāciju par produktu ietekmi uz vidi.

6.3. EK deklarē mērķi “uztvert vismaz 90 % no katra piesārņotāja emisijām gaisā, ūdenī un zemē, tostarp nulles robežvērtības vielām, kas rada īpaši lielu apdraudējumu videi vai cilvēku veselībai”; šis mērķis ir vērtējams atzinīgi.

⁽¹⁾ Padomes Direktīva 1999/31/EK (1999. gada 26. aprīlis) par atkritumu poligoniem (OV L 182, 16.7.1999., 1. lpp.), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A31999L0031>.

6.4. Ziņošanas robežvērtību saglabāšana palielinās kompetento iestāžu administratīvo slogu, taču, ja monitoringa dati ir pieejami, tie ir jāizmanto un attiecīgi jāziņo. Pamatojoties uz iepriekš minēto, EESK nepiekrīt ziņošanas robežvērtībām.

6.5. EESK uzskata, ka ziņošanas efektivitāti un lietderību var uzlabot. Operatoriem vajadzētu būt iespējai tieši ziņot EVA portālam par monitoringa datiem; lielākoties tie ir balstīti uz nepārtraukta emisiju monitoringa (NEM) sistēmām. Daudzās ES valstīs, kā arī Ķīnā un ASV NEM izejas dati ir tieši publiski pieejami reāllaikā (vai mēneša laikā) centralizētajā datubāzē. Šo funkciju EVA vēl nepiedāvā. EESK uzskata, ka iespēja operatoriem iesniegt tiešus teleziņojumus EVA atbrīvotu kompetentās iestādes no zināma administratīvā un atbildības novērtēšanas sloga, vienlaikus ļaujot dažādiem tiešajiem lietotājiem efektīvāk piekļūt informācijai. Kompetentā iestāde, izmantojot īpašas piekļuves tiesības, saglabātu apstiprināšanas un izpildes pienākumus; datu ierakstus varētu atzīmēt, norādot to statusu (gaida validāciju/validēti).

Briselē, 2022. gada 14. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG
